

Lunds Universitet
Socialhögskolan
SOL 061 Komparativ socialpolitik
Vårterminen 2001

ROKS och SKR -

En studie av kvinnojourernas tvåriksorganisationer

Författare: Karina Bäckström
Handledare: Erica Carlström

Abstract

The purpose of this study was to illustrate the differences between the women's shelter movement's two national organisations, ROKS and SKR. I wanted to explore the background and emerge of the two national organisations and why ROKS were divided. The questions relevant for this study were: Which were the reasons for dividing ROKS? What questions does the two national organisations put their main focus on? Are there any ideological differences, and if so, how are those expressed? I used scientific theories regarding women battering and organizational models for women's shelters, as a tool to explain different ideological viewpoints. I also carried out interviews with women active in either ROKS or SKR.

The differences seem to be less significant than I had expected, and according to the persons I interviewed, they have become smaller since the division in 1996. Both ROKS and SKR are focusing on vulnerable groups of women, like disabled and immigrants. The way they are dealing with women battering differs between the two national organisations. You can either choose to be more careful with how you present your view of your problem. Or you can be more radical and pursue your policy regardless if you're seen as inconvenient.

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Problemformulering	1
1.2 Syfte	3
1.3 Frågeställning	3
1.4 Metod- och urvalsdiskussion	4
1.5 Fortsatt framställning	5
2 Kvinnojourernas framväxt- En frivilligorganisation blir till	6
2.1 Frivilligorganisationers tillkomst	6
2.2 För- fasen – Kvinnojourns rörelsens början	7
2.2.1 kvinnojouren	9
2.3 Tillblivelsefasen – ROKS bildas	10
2.4 Mognadsfas	12
2.5 ROKS splittras	13
2.5.1 SKR bildas	15
2.5.2 SKR idag	15
2.5.3 ROKS idag	16
2.5.4 Skillnader idag	17
3 Grunder till ideologiska skillnader inom jourer	18
3.1 Historia	18
3.2 Organisationsformer för kvinnojurer	18
3.2.1 Modeller för jourarbete	19
3.2.2 Svenska förhållanden	19
3.2.3 ROKS och SKR's kommentarer	21
3.3 Aktuell forskning kring fenomenet mäns våld mot kvinnor	21
3.3.1 Eva Lundgren och normaliseringsprocessen	22
3.3.2 Margareta Hydén och socialpsykologisk teori	23
3.3.3 Förhållanden mellan jourmodell och forskning	24
3.4 ROKS och SKR's syn på forskningen	25
4 Synen på män	26
5 Slutdiskussion	27
Källförteckning	33
Bilaga	35

1 Inledning

1.1 Problemformulering

Sveriges kvinnojour rörelse har funnits i över 20 år och är en opinionsbildande faktor i samhällsdebatten. Många inom jourerna menar att kvinnomisshandel är ett problem som angår hela samhället, inte bara de kvinnor som är drabbade, och därför behöver diskuteras i den offentliga debatten. Jourrörelsen har under sina år varit aktiva i kampen för kvinnlig frigörelse och mot mäns våld mot kvinnor. Den första juren startade i Göteborg och de efterföljande åren öppnade jurer i rask takt i andra städer runt om i Sverige, bland annat i Stockholm, Sundsvall och Malmö¹. Idag finns en kvinnojour i mer än hälften av Sveriges kommuner, i vissa städer finns flera tjej- och kvinnojurer, t.ex. i Stockholm och Göteborg. Kvinnojouren har inte bara funktionen att ta hand om enskilda misshandlade kvinnor, utan de bedriver också ett utåriktat opinionsbildande arbete. Som det står i ROKS (riksorganisationen för kvinnojurer och tjejjourer i Sverige sid. 7) egen skrift *Riksorganisationen för kvinnojurer i Sverige 1984-1994*: ”Att synliggöra kvinnors status i samhället är den viktigaste politiska handling som måste utföras.” Jag tycker att man kan se att kvinnojourrörelsen har varit med och bidragit till att kvinnomisshandel som fenomen uppmärksammas på ett annat sätt än tidigare bland t.ex. de sociala myndigheterna och polisen. Tidigare ansågs detta inte vara ett problem som angick samhället, utan kvinnomisshandel var någonting privat som skulle skötas i hemmet. Man talade ofta om ”lägenhetsbråk” eller ”kvinnovåld”, två termer som tar bort fokus på vad som verkligen sker – att en man misshandlar en kvinna. Under 1900-talet har det skett en rad lagändringar som bidragit till en förändrad syn. 1962 kriminaliserades våldtäkt inom äktenskapet och 1982 upphörde kvinnomisshandel att vara ett angivelsebrott. Begreppet kvinnofrid togs upp i och med lagändringen 1998 när kvinnofridsbrott skrevs in i lagtexten efter en omfattande utredning framlagd av kvinnovåldskommissionen.

I början av 1970-talet gick kvinnor samman och organiserades sig i grupper för att ta till vara på kvinnors intressen och för att kämpa för ett jämställt samhälle fritt från kvinnoförtryck. Man startade kristelefoner och kvinnojurer med syfte att ge stöd och hjälp åt misshandlade och våldtagna kvinnor.

¹ Malmö Kvinnojour firade sitt 20-årsjubileum i oktober 2000.

De första åren arbetade de olika jourerna oberoende av och utan någon officiell kontakt med varandra, men man såg snart fördelar med att gå samman i riksträffar för att bli starkare. Genom dessa riksträffar växte den första riksorganisationen fram som kom att kallas ROKS – Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige². Sedan mitten på 1990-talet har det skett en splittring inom jourrörelsen och ett nytt riksförbund har bildats parallellt med det gamla. Namnet på det nya förbundet är SKR – Sveriges kvinnojourers riksförbund. Under årens lopp har tusentals kvinnor fått hjälp av jourerna genom telefonkontakt eller skyddat boende, enligt jourernas egen statistik. Samtalen till landets kvinnojourer ökar samtidigt som fler kvinnor söker sig till jourerna för att få skyddat boende. Detta kan ha flera förklaringar, t.ex. att fler kvinnor blir misshandlade eller att fler kvinnor vågar ta kontakt med jourerna.

Det finns flera olika sätt man kan organisera och driva en kvinnojour på och det förekommer skillnader mellan jourerna gällande ideologi och arbetssätt. Man kan välja att arbeta för att få genom en övergripande samhällsförändring för alla kvinnor eller att fokusera på att hjälpa enskilda kvinnor som är utsatta. Många jourer är inte renodlade det ena eller det andra utan arbetssätten går in i varandra eller skiftar. Inom den moderna forskningen kring kvinnomisshandel finns ett flertal förklaringsmodeller till varför män slår och vilka kvinnor som blir slagna. ROKS har länge använt sig av bl.a. Eva Lundgren (1997), som skrivit ”Våldets normaliseringsprocess – Två parter, två strategier”, och hennes syn på misshandelsprocessen i sin förklaring av fenomenet. SKR har å andra sidan anammat Margareta Hydéns (1995), förklaringsmodell som hon redogör för i boken ”Kvinnomisshandel inom äktenskapet – Mellan det omöjliga och det möjliga” parallellt med Lundgrens. Beroende på vilken förklaringsmodell man använder sig av kan det utåriktade politiska arbetet få olika utseende. Det finns även skillnader inom jourrörelsen gällande synen på männen, bl.a. rörande om man bör samarbeta med män i arbetet mot kvinnomisshandel eller ej.

Det finns några olika synsätt på hur man kan organisera en kvinnojour och hur man ser på fenomenet kvinnomisshandel. Man kan exempelvis antingen se det som en typ av välgörenhetsarbete, där man främst riktar in sig på att hjälpa kvinnor som har blivit utsatta för hot eller misshandel, eller som ett politiskt arbete där man strävar efter att förändra hela samhället och där man vill verka för att förändra alla kvinnors situation. Vilka orsaksförklaringar till mäns våld mot kvinnor man har styr sättet

² På senare år har man i namnet lagt till tjejjourer också. Namnet lyder numer Riksorganisationen för kvinno- och tjejjourer i Sverige.

man arbetar på Jag kommer inte att titta på fenomenet kvinnomisshandel i sig utan på hur man kan organisera arbetet kring dessa frågor. I mitt arbete kommer jag dock att belysa på två förklaringsmodeller till kvinnomisshandel vilket förutsätter en beskrivning av dessa.

1.2 Syfte

Mitt huvudsyfte med denna uppsats är att belysa skillnaderna mellan kvinnojourernas två riksorganisationer ROKS och SKR. Jag tänker titta närmare på jourrörelsens historia och framväxt och bildandet av ROKS och sedermera SKR. Mitt fokus kommer att ligga på splittringen till två förbund, vilka de bakomliggande faktorerna var och hur delningen gick till. Jag ämnar vidare studera vilka frågor man lyfter fram i de två riksorganisationerna och vilken bakomliggande ideologi man har, samt hur dessa skiljer sig åt. När det gäller ideologi vill jag titta på vilken förklaringsmodell gällande kvinnomisshandel man använder sig av samt vilken syn man har på män.

För att få en god inblick i ROKS tillblivelse och historia menar jag att man måste titta på hur själva kvinnojourrörelsen växt fram. Det verkar klart att kvinnorörelsen, jourrörelsen, ROKS och SKR har en sammanflätad historia med många gemensamma nämnare.

1.3 Frågeställning

Följande frågeställningar anser jag vara relevanta för mitt ämnesval.

Vilka var de bakomliggande orsakerna till splittringen?

Hur gick delningen till?

Vilka frågor har de respektive förbunden valt att lägga fokus på?

På vilket sätt skiljer sig sättet att arbeta på?

Finns det några ideologiska skillnader i synen på orsaker till kvinnomisshandel och i synen på hur jourarbete bör bedrivas och på vilket sätt kommer dessa i så fall till uttryck?

Hur ser man på män?

1.4 Metod- och urvalsdiskussion

I arbetet med denna uppsats har jag använt mig av olika former av material. Jag har gjort fyra intervjuer med aktiva jourkvinnor som är styrelsemedlemmar eller före detta styrelsemedlemmar i ROKS alternativt SKR. Från ROKS har jag intervjuat den nuvarande ordföranden Angela Beausang och den förra ordföranden Ebon Kram. Från SKR har jag intervjuat sekreteraren Evy Svensson och kassören Ingrid Fredriksson, den senare satt med i ROKS valberedning mellan åren 1988 till 1995. Evy Svensson har även suttit med på ett flertal årsmöten för ROKS åren innan splittringen. För att försöka få en så rättvisande bild som möjligt valde jag ut intervjupersoner som på något sätt varit aktiva inom riksorganisationerna. De två som är representanter från SKR ville jag även skulle ha någon uppfattning om ROKS arbete. Utöver dessa intervjuer har jag använt mig av olika former av sekundärdata inom ämnesområdet. Jag har studerat adekvat litteratur, tidningsartiklar, broschyrer från de olika organisationerna samt deras hemsidor på Internet.

Intervjuerna med representanterna från ROKS har jag gjort via telefon vilket kanske inte är det mest ideala. Jag gjorde dock bedömningen att det inte skulle vara något problem i detta fall eftersom att frågorna inte var av personlig natur. För att trots detta slippa göra alla intervjuer per telefon valde jag att inte kontakta SKR's ordförande Elisebeht Markström utan valde istället att göra intervjuerna med två andra styrelsemedlemmar som fanns i Skåne. Detta kan ha haft en negativ inverkan på mitt resultat eftersom dessa två personer är aktiva i samma jour och har arbetat ihop många år. Jag hade kanske fått andra svar om jag valt en person från en annan jour. Syftet med att göra intervjuer var att få en djupare förståelse av orsaker och följder gällande splittringen samt eventuella ideologiska motsättningar mellan ROKS och SKR. Jag använde mig av en intervjumall där jag förberett aktuella frågor. Detta följde jag inte slaviskt, utan intervjuerna fick mer karaktären av ett samtal. Det var dock bra att ha en mall att hänga upp intervjuerna på

I mitt arbete har jag använt olika teorier gällande synen på mäns våld mot kvinnor och organisationsformer för kvinnojourer. Mina teorier har sedan varit det redskap som jag använt mig av i mitt analysarbete och jag har använt dessa för att försöka förklara skillnader i synsätt och bakomliggande ideologier hos ROKS och SKR. I den historiska beskrivningen av

kvinnojourrörelsen och ROKS/SKR's framväxt har jag använt en teori som beskriver hur en frivilligorganisation uppstår. Denna teori har jag hämtat ur ett temanummer om social frivillighet i "Socialvetenskaplig tidskrift" och författaren är verksam vid sociologiska institutionen i Stockholm. Mina källor är i huvudsak inom området socialt arbete och andra samhällsvetenskapliga ämnen. Jag har till största delen använt svensk litteratur, eftersom mitt ämne avhandlar ett svenskt fenomen och en svensk händelse. Dobash och Dobash (1992) som jag studerat gällande organisationsformer hos kvinnojourer, beskriver dock engelska och amerikanska motsvarigheten till de svenska kvinnojourerna. Jag har valt att studera deras arbete därför att de har skrivit ett flertal böcker inom ämnet kvinnomisshandel och trots att man inte kan översätta engelska och amerikanska förhållanden till svenska så har jag ändå haft stor nytta av deras synvinkel.

Anledningen till att jag tittat på olika modeller för kvinnojourarbete samt förklaringsmodeller till mäns våld mot kvinnor är att få en bild av olika faktorer som bidrar till ideologiska skillnader inom jourerna och riskorganisationerna. Jag valde att titta på två olika synsätt till mäns våld mot kvinnor, som jag har uppfattat som en stötesten inom jourrörelsen.

1.5 Fortsatt framställning

I bakgrunden beskrivs kortfattat om begreppet kvinnomisshandel och hur synen på detta fenomen kommit att förändras under andra halvan av 1900-talet. Jag ska i den fortsatta framställningen lyfta fram en kort bakgrund till den svenska jourrörelsens framväxt, ROKS och SKR: s bildande och hur de ser ut idag. Jag kommer därefter att beskriva splittringen inom ROKS som föranledde bildandet av SKR. I kapitel 3 tittar jag närmare på de olika teorier som finns rörande organisering inom kvinnojourer och knyter an dessa till mina intervjuer. I detta kapitel presenterar jag även aktuell forskning rörande förklaringsmodeller till mäns våld mot kvinnor. Jag väljer att väva i mina intervjusvar i texten med början i kapitlet som kallas splittringen. Kapitel 4 handlar om synen på män, deras roll i samhället samt huruvida man ska samarbeta med män eller ej. Jag sammanfattar mitt resultat av mina primär- och sekundärdata och i efterföljande kapitel håller jag en slutdiskussion kring mina tankar och reflektioner. Min intervjumall följer med sist som bilaga.

2 Kvinnojourrörelsens framväxt i Sverige – En frivilligrörelse blir till

2.1 Frivilligorganisationers tillkomst

Rebecca Emerson Dobash och Russel P. Dobash (1992) talar om att sociala rörelser brukar komma i vågor. Olika grupper såsom kvinnor, etniska och religiösa minoriteter, och arbetare går samman för att förändra sin ekonomiska, sociala och politiska situation. (Dobash, Dobash, 1992) Författarna menar att olika feministiska rörelser tenderar att blomma upp i tider av liberala revolutioner, såsom vid t.ex. den franska revolutionen. Enligt dem kan en tydlig nedgång iakttagas för de feministiska rörelserna i tider av konservativa eller repressiva strömningar. Dobash och Dobash (1992) beskriver en undersökning av kvinnorörelsen hos ett femtontal europeiska länder under slutet av 1960- och början på 1970-talet. Länderna i denna undersökning hade liknande samhällsförhållanden och kvinnorörelsens framväxt följde liknande mönster.

”The movements followed a phase of economic growth, the extension of welfare- state provision and, for most, a social-democratic government. Reform, greater opportunities, more security, higher standards of living and more state regulations of the private spheres, usually occupied by women formed the general backcloth to the emergence of the new women’s movement.” (Dobash och Dobash, 1992 sid. 17)

Under tiden för den svenska kvinnojourrörelsens framväxt under 1970-talet kan man se att de förutsättningar som Dobash och Dobash (1992) talar om existerade. Vid denna tidpunkt var den svenska välfärden väl utbyggd med högre levnadsstandard och bättre bostäder för gemene svensk. Fler kvinnor började komma ut i arbetslivet, sambeskattningen avskaffades och jämställdhet mellan könen var en fråga som kom upp till debatt. Den svenska kvinnorörelsen startade dock inte på 1970-talet, utan denna har varit aktiv under en stor del av 1900-talet med bl.a. kampen för kvinnlig rösträtt. Under 1970-talet kan man dock säga att den fick ett uppsving. Vid denna tidpunkt var det många andra politiska rörelser som också var mycket aktiva, som t.ex. olika vänstergrupper och fredsgrupper mot Vietnamkriget. (Hirdman, 1995; Wikander, Östberg, 1999)

Lars-Erik Olsson (1998) menar även han att det måste finnas politiska och samhälleliga förutsättningar för att det ska kunna bildas nya sociala rörelser eller frivilligorganisationer. Sociala

rörelser påverkar samhället på olika plan, ekonomiskt, politiskt och socialt. Men detta är också en växelverkan, rörelserna påverkar samhället men blir samtidigt i sin tur påverkade av samhället. (Dobash och Dobash, 1992; Olsson, 1998) Olsson menar vidare att man kan dela in en frivilligorganisations livscykel i tre faser, för-fas, tillblivelsefas och mognadsfas. Jag tänker nedan beskriva dessa olika faser och passa in den svenska kvinnojour-rörelsen för att illustrera hur dess framväxt sett ut och att den följer ett mönster som är tydligt hos många frivilliga organisationer. (Olsson, 1998)

2.2 För-fasen. Kvinnojour-rörelsens början

Som jag tidigare nämnt talar Olsson på samma sätt som Dobash och Dobash om att det måste finnas politiska och samhälleliga förutsättningar för att en frivilligorganisation ska kunna bildas. I Sverige vid tidpunkten för kvinnojourernas start, dvs. 1970-talet, fanns ett allmänt välstånd som gav ökade möjligheter för människor att organisera sig. Olsson menar dock att för att en specifik frivilligorganisation ska växa fram krävs en händelse eller ett missförhållande som leder till en reaktion i form av missnöje eller intresse kring en avgränsad fråga. (Olsson, 1998) Vid tiden för de först kvinnojourernas start pågick den s.k. sexualbrottsutredningen som kritiserades starkt av kvinnorörelsen med Maria-Pia Boëthius i spetsen. Utredningen föreslog bl.a. att straffen för våldtäkt skulle sänkas och att kvinnans agerande och klädsel före ett övergrepp skulle tas i beaktande vid en rättegång. Kommittén fick hela kvinnorörelsen emot sig och debatten om mäns våld mot kvinnor tog ordentlig fart. Detta skulle kunna ses som en av händelserna eller missförhållandena vilka Olsson beskriver, som ledde till framväxten av jourerna. (Bolin, 1984, ROKS 10 år; Eduards, 1997) Jour-rörelsen reagerade starkt mot sexualbrottsutredningen och synen på misshandlade och våldtagna kvinnor. Syftet med de nya kvinnohusen var dock inte bara att ta hand om kvinnor som blivit utsatta för våldtäkt och/eller misshandel utan också ”..to raise consciousness about the role of women in society and to stimulate increased participation by women in the social, political, and cultural life of the municipality. The aim was also to support and help women in acute need”. (Eduards, 1997 sid. 122)

Olsson tar vidare upp att erfarenhet och kunskap är viktiga i denna inledande fas. Han talar om att människor har egen erfarenhet av de specifika händelserna. Dessa händelser är personligt viktiga för de aktiva. Olsson menar att det krävs vad han kallar meningsfulla möten som sker mer eller mindre

planerat, med människor med liknande intressen. (Olsson, 1998) Jourrörelsen startade som jag tidigare nämnt som ett led i kvinnokampen och man ansåg att bekämpandet av kvinnomisshandel som en viktig del i kampen för kvinnlig frigörelse. I det inledande skedet räcker det dock inte med att flera människor är intresserade av samma fråga, menar Olsson, utan det krävs att en eller flera personer engagerar sig mer aktivt i frågan. Dessa personer kallas för entreprenörer eller agitatorer och dessa besitter olika egenskaper. Gemensamt är dock att dessa personer engagerar sig i saken för att de förväntar sig att vinna någonting genom kollektivt handlande. ”Vinst kan ses ur ett brett perspektiv och kan vara av ekonomiskt och socialt slag eller av någon inre övertygelse.” (Olsson, 1998 sid. 148) Kvinnorna började organisera sig i medvetandehöjande basgrupper för att tillvarata erfarenheter och diskutera kvinnofrågor. I dessa grupper deltog många kvinnor som på annat sätt var politiskt aktiva och organiserade, men även ett stort antal enskilda kvinnor som inte tidigare varit aktiva. Många kvinnor inom jourrörelsen, både då och nu, har egna erfarenheter av olika former av förtryck och dessa händelser är personligt viktiga. Kvinnorna började tidigt inse att det fanns ett stort behov av krisjourer, och till en början startade man telefonlinjer dit kvinnor kunde ringa. (Bolin, 1984)

Olsson beskriver entreprenören och agitatorn på olika sätt. Enligt honom är entreprenören en spekulativ och nytänkande risktagare som har ett engagemang och ett ställningstagande gentemot den frivilliga organisationen. Agitatorn är i sin tur en människa som ofta bildar nya frivilligorganisationer utifrån redan existerande. Denna person har ett engagerande tal och entusiasm som får med sig folk i organisationen. Agitatorn använder sig av ett inarbetat sätt medan entreprenören är mer nytänkande. (Olsson, 1998)

2.2.1 Kvinnojourerna

De allra första svenska kvinnojourerna öppnade i Göteborg och Stockholm 1978. Förarbetet hade dock börjat långt tidigare Redan 1975 bildades Kvinnocentrum i Göteborg som var en grupp kvinnor som arbetade för att få till stånd ett kvinnohus. Man uppväktade kommunens politiker och efter flera års hårt arbete fick gruppen en lokal där de kunde starta den första kristelefonen för kvinnor. (Bolin, 1984) Krisjouren för misshandlade kvinnor i Göteborg var som sagt den första som startades i

Sverige, men Stockholm var inte långt efter. Efter många turer fram och tillbaka öppnade Alla Kvinnors Hus (AKH) den 8 mars 1980 och är i dag landets största kvinnojour.

AKH's historia börjar redan 1976 när några aktivister bjöd in till ett möte där de ville diskutera möjligheterna att starta ett kvinnohus. Efter att ha träffats under ca ett år formades en grupp som kallade sig Kvinnohusgruppen (KHG) för att lättare kunna förhandla med kommunen. Ganska snart utkristalliserades två läger inom rörelsen, och Kvinnohusgruppen splittrades 1978 i två grupper, där den ena behöll namnet Kvinnohusgruppen och den andra bildade stiftelsen Alla Kvinnors Hus. Den nya kvinnohusgruppen anklagade representanterna för AKH för att vara mer inriktade på att bedriva välgörenhet än feministiskt arbete, samt att gå i politikernas ledband. AKH i sin tur ansåg att KHG var alldeles för radikalfeministiska och extrema. (Eduards, 1997) Kvinnohusgruppen flyttade in i lokaler på Snickarbacken i Stockholm och fungerade som en samlingslokal för olika radikala kvinnogrupper. Man öppnade även en jourtelefon, som man lade ner ett tag för att kunna använda tiden till annat politiskt övergripande arbete. Det fanns dock inte något boende för kvinnor eftersom man ansåg att det var de sociala myndigheternas skyldighet att tillhandahålla. På snickarbacken startades landets första stödgrupp för incestutsatta kvinnor. (Andersson, Persson, 1997; Bolin 1984)

Under dessa 20 år som kvinnojourrörelsen varit aktiv har man kämpat för att göra fenomenet mäns våld mot kvinnor och sexualiserat våld synligt. Det har varit viktigt att få upp debatten på den politiska dagordningen. Enligt ROKS skulle samhället inte se ut som det gör idag om inte jourrörelsen funnits och man skulle inte tala om kvinnomisshandel som begrepp. (intervju Ebon Kram, intervju Angela Beausang) Kvinnojourrörelsen är enligt Maud Eduards (1997) en storskalig rörelse, som vid sin höjdpunkt hade över 7000 medlemmar. Rörelsen har dels hjälpt misshandlade kvinnor i specifika projekt och dels har satt en konstant press på makthavare på lokal-, regional- och nationell nivå (Eduards, 1997) Kvinnojourernas målsättning är att avskaffa våld och förtryck mot kvinnor, och arbetar på så sätt för att kunna avskaffa sig själva. Jourernas bas är det ideella arbetet men ett flertal jourer har även anställda som komplement. Ett fåtal jourer har endast anställda jourkvinnor utan ideella och det finns även kommunala jourer i Göteborg, Stockholm och den senast öppnade i Malmö (öppnade i december 2000). (Andersson, Persson, 1997) På senare år har ett flertal tjejjourer startat som ett komplement till kvinnojourerna. Tanken är att utsatta tjejer ska kunna prata med någon som är nära i ålder. På de flesta tjejjourer har man även policyn att man inte behöver ha

varit utsatt för misshandel eller övergrepp för att ringa. Till en tjejjour ska tjejer och unga kvinnor kunna ringa eller komma för att prata om allting som de känner för, allt från kärleksbekymmer och skoltrötthet till tyngre saker som sexuella övergrepp. (Tjejjourskunskap, 2000)

2.3 Tillblivelsefasen – ROKS bildas

När organisationen kommit förbi för-fasen inträder denna i tillblivelsefasen, och här krävs det mer än att bara samla människor. Man måste även kunna organisera dem. För detta krävs en organisatör som för övrigt kan vara samma person som agitatorn eller entreprenören. Vilken förmåga man har att organisera människor kan vara helt avgörande för huruvida det bildas en ny frivilligorganisation eller inte. Det finns fler sätt man kan organisera människor kring sin idé såsom genom nätverk eller använda sig av sina kanaler. Organisatören har en förmåga att mobilisera människor genom att använda sig av sina kontakter och sitt nätverk.(Olsson, 1998)

I och med att kvinnojourerna i landet ökade i antal började jourkvinnorna känna ett behov av att träffa varandra för att utbyta information erfarenheter och gå samman i gemensamma frågor. Till en början samarbetade en del jourer länsvis i opinionsbildande verksamhet och utbildningar. På detta sätt skapades nätverk och kontakter som sedan kunde användas vid bildandet av ROKS. Man började tydligt märka av vikten att även samarbeta på riksplån och på så sätt samla fler jourer. Den första riksträffen gick av stapeln i Stockholm den 16-17 maj 1981 och 16 jourer från hela Sverige samlades, initiativet till denna träff togs av Snickarbacken. Tillsammans författade riksträffen ett brev till regeringen med krav på att kvinnomisshandel skulle föras in under allmänt åtal.³ Vid nästa riksträff i Kristianstad som genomfördes utan finansiell hjälp av varken stat eller kommun, togs beslut om följande krav:

- Juridiskt ombud för misshandlade kvinnor.
- Rätt till diagnos i sjukhusjournaler när det gäller misshandel.
- Statligt stöd till alla jourer. (ROKS 10 år)

I detta skede är det viktigt att organisatören eller organisatörerna kan förklara sin idé och varför det är viktigt att organisera sig kring detta eller på detta sätt för de intresserade människorna.

Organisatören måste kunna sammanföra människornas värderingar, intressen och uppfattningar med den blivande organisationens mål och ideologi. När allt bara är på idéstadiet kan det finnas det en svårighet att övertyga människor att det är värt att lägga tid, möda och kanske pengar på denna idé. (Olsson, 1998)

1983 var det dags för träff i Örebro där man började skissa på planerna till en riksorganisation. Man tillsatte en arbetsgrupp som hade som uppgift att ta reda på om det fanns något intresse från landets jourer att starta en rikstäckande organisation. Man tog fram för och nackdelar och sammanställde en enkät som skickades runt till de olika jourerna. 1984 bildades ROKS vid ett riksjourmöte i Norrköping. I de föregående diskussionerna framförde arbetsgruppens ordförande Kicki Ericsson grundförutsättningarna för en riksorganisation. Den skulle kunna fungera som en idébank för alla jourer, söka statliga medel, vara projektsamordnare samt fungera som remissinstans i viktiga frågor. (ROKS 10år) Olsson talar om att det finns en mängd olika skäl till varför organisatören/organisatörerna väljer att handla kollektivt. En orsak kan vara att de egna resurserna inte räcker till, på egen hand kan man inte åstadkomma lika mycket som man kan tillsammans med andra. På jourmötet i Norrköping antogs förslaget om bildande av en riksorganisation med siffrorna 31 för, 16 mot och 9 avstod. Man tillsatte en interimsstyrelse som skulle diskutera fram utformningen av en riksorganisation, och man skrev till biträdande socialminister Gertrud Sigurdson med en förfrågan om att söka ekonomiskt bistånd. (ROKS 10 år)

2.4 Mognadsfas

Olsson listar en rad kännetecken för en frivilligorganisation och han menar att alla dessa finns med när organisationen är inne i mognadsfasen. Innan mognadsfasen säger han att det inte finns några frivilligorganisationer utan endast för-organisationer. Enligt Olssons definition krävs att organisationen förfogar över kollektiva resurser, vidare måste det finnas kontroll över dessa resurser samt över organisationens aktiviteter. Organisationen måste även ha medlemmar som frivilligt sökt sig till organisationen och de medlemmar som innehar positioner är utbytbara. Med detta menas att

³ Från och med lagändringen 1982 går kvinnomisshandel under allmänt åtal. Dvs. polisen har skyldighet att anmäla detta brott på samma sätt som andra våldsbrott. Det krävs inte längre en anmälan från kvinnan själv.

organisationen inte längre står och faller med enskilda medlemmar. Det finns dock ett ledarberoende eller ett beroende av en inre krets för att fungera. (Olsson, 1998) Styrelserna inom ROKS och SKR fyller denna funktion. I början hade man inom ROKS tre språkrör istället för en ordförande eftersom man inte ville ta efter den manliga hierarkiska organisationsformen. Efter ett par år började man dock se nackdelar med att inte ha en frontperson, bl.a. var det svårt för media och myndigheter att veta vem de skulle vända sig till. På årsmötet 1987 valdes därför ett av språkrören Ebon Kram till ordförande i ROKS styrelse, hon blev sedermera sittande till 1996 när Angela Beausang efterträdde. (Eduards, 1997) Även om den förra ordföranden Ebon Kram blev sittande på posten väldigt länge, kan man inte säga att organisationen skulle upphöra om hon avgick. Olsson menar även att arbetsuppgifterna blir specialiserade när organisationen kommit in i mognadsfasen. Ett annat kriterie som ROKS och SKR i egenskap av frivilligorganisation uppfyller är att de är beroende av omvärlden för sin existens. Både organisationerna får bidrag av olika slag som finansierar deras verksamhet. Slutligen nämner Olsson ideologin, som han menar ger medlemmar eller blivande medlemmar motiv till varför organisationen existerar och varför man handlar på ett visst sätt. (Olsson, 1998)

Olsson menar att i både för-fasen och tillblivelsefasen är enskilda människors insatser helt avgörande om det ska uppstå en frivillig organisation eller inte, medan detta inte gäller för mognadsfasen. I denna fas är organisationen större än de enskilda medlemmarna, det vill säga att organisationen klarar sig även om en styrelsemedlem försvinner. (Olsson, 1998)

2.5 ROKS Splittras

Under riksträffen 1996 i Kiruna kulminerade de meningsskiljaktigheter som funnits ett tag mellan ROKS och några medlemsjourer. De senaste åren hade årsmötena präglats av tuffa ideologiska diskussioner där flera jourer kritiserat styrelsen för att driva de ideologiska och teoretiska frågorna för hårt samt att de varit för dogmatiska i sin syn på orsaker till kvinnomisshandel. (Arbetaren, 1996) I min med intervju Ingrid Fredriksson från SKR säger hon att det var flera jourer som reagerade redan efter riksmötet i Jönköping 1994. Fredriksson menar att man reagerade på sättet att hålla diskussionen om vad man menade med feminism. *"Man sa att man hade en diskussion, men man talade om vad man tyckte ifrån vederbörande styrelse och så var det bra med det."* (intervju Ingrid Fredriksson) Evy Svensson från SKR menar att ROKS inte var nog lyhörda för sina

medlemsjourer, utan att man inom styrelsen hade för bestämda uppfattningar om saker och ting och sedan sa att Sveriges jourer tycker på detta sätt. (intervju Evy Svensson) Fredriksson talar också om att hon var besviken över att behöva uppleva hierarki i en kvinnoorganisation. Man fick höra att om man inte tyckte som dom styrande hade man inte kommit lika långt. *”Det innebar att man betraktades som underutvecklade.”* Att man skulle byta ut man mot kvinna och säga ”kvinnggrant” istället för mangrant blev lite löjligt. *”Och löjligen behöver vi inte göra oss för det gör män oss i alla fall.”* (intervju med Ingrid Fredriksson) Enligt Angela Beausang från ROKS, var det mycket tolkningar av vad ROKS stod för av de som senare bröt sig ut. *”Man tyckte att vi var för radikala, man hade tolkat oss som manshatare.”* Dom angav att de inte fick igenom sina motioner *”.../ Jag tror dom tyckte vi var för radikala.”* (intervju Angela Beausang) Ebon Kram, från ROKS, menar också att man inom ROKS drev en mycket radikal politik. Hon menar vidare att en del kvinnor är räddare för att tala om att vilken man som helst kan vara misshandlare. Man blir ju straffad när man uttalar sig på det sättet, menar hon. (intervju Ebon Kram)

Ebon Kram skulle vid årsmötet i Kiruna avgå som ordförande efter 9 år på posten och motkandidaterna om ordförandeskapet var Angela Beausang och Elisebeht Markström, där Beausang vann med siffrorna 54-22. Markström valde då att tillsammans med 16 jourer att bryta sig ut från ROKS och bilda ett nytt riksförbund, som kom att kallas SKR – Sveriges kvinnojourners riksförbund. Evy Svensson menar att det inte är så konstigt att det i en så stor organisation som ROKS då var blir slitningar och delade meningar. Hon menar vidare att det är bättre med fler aktörer på en arena. (intervju Evy Svensson) Ebon Kram tror att de som bröt sig ur hade fått uppfattningen att det var fler jourer som var missnöjda och att de hade de flesta jourerna med sig. (intervju Ebon Kram) Enligt Ingrid Fredriksson var den utlösande faktorn till splittringen, var när en motion angående barnen till de misshandlade kvinnorna inte gick igenom. De hade sett under många år att barnen hade farit illa och kände att de var tvungen att göra någonting åt det, menar hon. *”Vi hade sagt att om man hjälper kvinnorna att stå på egna ben kommer de att vara starka och hjälpa sina barn. Men det insåg vi att det var fel, barnen måste ha en egen hjälp”.* Det var en mycket smärtsam sak som skedde, säger Fredriksson. *”Man ville inte erkänna för sig själv att vi kvinnor inte skulle kunna hitta en egen väg att gå”* (intervju Ingrid Fredriksson)

Evy Svensson menar att man inom ROKS inte drev barnfrågan utan att det var kvinnofrågorna som dominerade, ofta med hårdagna feministiska perspektiv och väldigt starka genusperspektiv. ”*Det kändes som man ville driva ROKS i en väldigt hård feministisk riktning.*”(intervju Evy Svensson) Enligt Angela Beausang så kan det betyda flera olika saker till varför en motion inte går igenom. Det kan bero på att man redan uppfyller det motionen gäller, att man inte ska göra det just nu eller att man ska koncentrera sig på någonting annat istället, det behöver inte vara så att man är helt emot motionen. Men när barnmotionen inte gick igenom 1996 i Kiruna uppfattades det som att vi var emot barn, menar Beausang. Hon säger vidare att ROKS inte är emot barn, men man är för **kvinnor**, och barn, med betoningen på kvinnor. Kvinnor har inga andra organisationer som står helt på deras sida, så det viktiga för jourerna är att vara till för kvinnor. Beausang menar att ROKS är en demokratisk och mycket dynamisk organisation. Hon tror att de uppfattades som dogmatiska eftersom de hävdade feminismens grunder som då uppfattades för starkt. Det var en annan tid då och idag har även SKR feminism i sina stadgar, säger Beausang.(intervju Angela Beausang)

Ebon Kram menar att ROKS visst arbetar med barnen, vissa jourer har fått extra projektpengar för att göra just detta. Hon säger vidare att ROKS jourer har flera sådana projekt. ”*Det som jag har blivit förvånad över är att man säger från SKR att ROKS inte brydde sig om barnen.*” Enligt Kram så kan man inte göra någonting för barnen om inte mamman har det bra. ROKS arbetar med kvinnan i första hand, men kvinnan är tätt knuten till barnen, och det är de inom ROKS medvetna om.(intervju Ebon Kram)

Ingen av de personer jag intervjuat menar att det varit några personliga konflikter bakom splittringen, utan att det varit rena sakfrågor som varit anledningen.

2.5.1 SKR bildas

Helgen 26-27 oktober 1996 träffades representanter från de 16 jourerna som valde att bryta sig ur ROKS, för att anta stadgar och bilda en interimsstyrelse till det nya riksförbundet. Elisebeht Markström valdes till ordförande och är det än i dag. 1997 hölls det första årsmötet i Varberg där den ordinarie styrelsen tillsattes. Sedan 1996 har fler jourer tillkommit och SKR har idag 32 medlemsjourer. Enligt Evy Svensson har SKR aldrig haft som mål att försöka värva över medlemmar från ROKS. Hon menar att det hela tiden har varit mycket viktigt att inte försöka konkurrera med varandra eller att gå ut i offentliga debatter och argumentera mot varandra. Svensson menar att det inte har varit ett mål i sig att bli ett stort riksförbund. (intervju med Evy Svensson)

2.5.2 SKR idag

SKR är en religiöst och politiskt obunden ideell riksorganisation för kvinnojourer och andra föreningar eller organisationer som vill motverka mäns våld mot kvinnor. På samma sätt som hos ROKS är årsmötet det högsta beslutande organet. Styrelsen består av ordförande, vice ordförande, kassör och sex ledamöter. Kassör är Ingrid Fredriksson, som har varit detta sedan interimsstyrelsen tillsattes. Mandatperioden är även hos SKR två år för styrelsemedlemmarna. För att bli invald i styrelsen krävs att man är aktiv jourkvinna. Enligt stadgarna kan följande bli medlemmar: kvinnojourer och annan partipolitiskt och religiöst obunden förening med verksamhet inom förbundets intresseområden som delar förbundets grundidéer. Förbundet har sitt kansli i Nyköping där man har en anställd kanslist. (www.kvinnojournas.se; intervju med IF)

SKR vill *”skapa förutsättningar och verka för ökad jämställdhet och kvinnors frigörelse på alla områden i samhället bl.a. genom att skapa opinion, delta i den offentliga debatten och främja ny kunskap och forskning inom området.”* (www.kvinnojournas.se) Riksförbundet ska fungera som ett stöd för de enskilda medlemsjourerna. Vidare vill man arbeta för en ökad samverkan mellan kvinnojourerna och olika myndigheter och sjukvård för att på bästa sätt kunna hjälpa kvinnor och barn som är utsatta. SKR har några grupper som man särskilt vill uppmärksamma och dessa är tonårsflickor, invandrarkvinnor, kvinnor med missbruksproblem, äldre kvinnor samt kvinnor med handikapp. Man menar att man inte bara kan säga att kvinnor har samma behov och samma erfarenhet av förtryck endast av den anledningen att de är kvinnor. Dessa grupper har särskilda behov och det är viktigt att man ser till den enskilda kvinnan och hennes speciella erfarenheter. SKR har 32 jourer och föreningar som medlemmar varav tre är tjejjourer som medlemmar. (www.kvinnojournas.se; Arbetaren 1996; intervju med Evy Svensson)

2.5.3 ROKS idag

ROKS är en övergripande paraplyorganisation som har 125 kvinnojourer och 26 tjejjourer som medlemmar, organisationen bildades för att ta tillvara på jourernas gemensamma intressen. I målsättningen står att *”ROKS skall i feministisk anda i likhet med kvinnojourerna verka mot mäns våld, förtryck och förnedring av kvinnor och barn samt arbeta mot manlig dominans*

och överordning". (www.roks.se) Det är ett brett fält av uppgifter som ROKS ska fylla, man har dock inte någon egen jourverksamhet utan tanken är att man ska sköta det mer övergripande arbetet.

De uppgifter ROKS har är följande:

Att ge service och stöd åt jourerna, aktivt bevaka utredningar och information som faller inom jourernas intresseområden och förmedla resultaten till jourerna, bedriva opinionsbildande verksamhet och skapa debatt kring frågor som kvinnojourerna arbetar med.

Vidare skall man verka för dokumentation, anordna seminarier och utbildning samt initiera och verka för att forskning bedrivs inom kvinnojournernas intresseområden. (Jeffner 1999)

ROKS kan erbjuda de enskilda jourerna konsultstöd, service och utbildning. Man vill satsa på bl.a. invandrarkvinnor, tjejjourer och kvinnor med funktionshinder.

Det högsta beslutande organet i ROKS är årsmötet där en representant från varje medlemsjour har rösträtt. Styrelsen är organisationens verkställande organ mellan årsmötena, och denna består av ordföranden, vice ordföranden, kassör, vice kassör och sju övriga ledamöter. För att kunna bli vald till styrelseledamot krävs att man är aktiv som jourkvinna, och mandatperioden är på två år. Styrelsen skall ha god geografisk spridning och ska sammanträda minst fyra gånger per år. Medlemmar i organisationen är de ideellt arbetande kvinnojourerna, tjejjourerna och andra ideella kvinnoföreningar med jourtelefon inom landet som sökt och av styrelsen beviljats medlemskap och betalt medlemsavgift. Varje lokal jour har sina egna stadgar och sin målsättning och arbetar självständigt visavi ROKS. (Eduards, 1997; www.ROKS.se)

Utöver sina andra uppgifter ger även ROKS ut en feministisk nyhetstidning, "Kvinnotryck", vilken utkommer med åtta nummer per år.

2.5.4 Skillnader idag

Idag menar Ingrid Fredriksson och Evy Svensson att det inte är så stor skillnad mellan SKR och ROKS som de tyckte vid tiden för splittringen. SKR har sina prioriterade grupper, men även ROKS arbetar med dessa har det visat sig. Fredriksson menar att det endast är äldre kvinnor som grupp som ROKS inte har tänkt på. Hon tror inte att det finns några skillnader i hur arbetet i SKR och ROKS är organiserat på ett övergripande plan. Men hon säger att man inom SKR ville ha en närmare kontakt mellan riksförbundet och jourerna. Fredriksson är av den uppfattningen att även

ROKS arbetar på det sättet idag.(intervju Ingrid Fredriksson) Evy Svensson anser att ROKS har ändrat inställning och attityd mot vissa fenomen. Om de inom ROKS hade sagt det de säger idag kanske vi inte hade behövt bilda något nytt riksförbund. De har dock inte ändrat sig gällande synen på män och huruvida man ska arbeta med dem eller ej. (intervju Evy Svensson)

Beausang menar att det är mindre skillnader idag, eftersom att SKR har närmat sig ROKS. ROKS jobbar som de alltid har gjort, säger Beausang, mot mäns sexualiserade våld mot kvinnor som ett samlingsbegrepp. Där har vi varit ledande och vi är fortfarande de enda som jobbar samlat på det sättet, menar hon. Beausang säger att hon inte vet så mycket om SKR, men när de träffas verkar de hålla med varandra. En tydlig skillnad som hon ser är att SKR har en politiskt aktiv socialdemokratisk ordförande. Hon tror att det är bra att man är helt fristående både politiskt och religiöst, och ROKS kan "*slå alla håll om det behövs*". Beausang tror vidare att SKR är mer rumsrena än vad ROKS är. Att de är mer försiktiga i vad de säger. Beausang säger att hon är snarare rädd för att bli för anpassad till samhället. ROKS är en kamporganisation, menar Beausang, och hon undrar om det är vad utbrytarna motsätter sig.(intervju Angela Beausang)

3 Grunder till ideologiska skillnader inom jourer

3.1 Historia

Förebilderna till de svenska kvinnojourerna var de engelska kvinnohusen som startade i början på 1970-talet. Kvinnohusen i England representerar två olika modeller av kvinnohus/jourer med olika ideologi och olika sätt att arbeta. Den ena förklaringsmodellen har en tydlig feministisk hållning som ser kvinnomisshandel som en del i och konsekvens av ett ojämnt manssamhälle. Förespråkare för denna ideologi arbetar aktivt med opinionsbildning och påverkan av patriarkatet. Den andra inriktningen förklarar fenomenet kvinnomisshandel i psykologiska termer och som ett relationsproblem. Man talar om att misshandel är ett socialt arv, fokuserar mycket på barnen och personliga samtal. Den opinionsbildande verksamheten är inte viktig. (Bolin 1984)

För att förstå de olikheter som kan finnas inom jourer och inom de två riksorganisationerna ROKS och SKR väljer jag att titta närmare på olika faktorer som har inverkan på jourerna eller förbundens ideologi. Det finns förmodligen en mängd faktorer som spelar in gällande jourernas ideologiska ställningstagande, men jag väljer att titta på organisationsformer och förklaringsmodeller till mäns våld mot kvinnor.

3.2 Organisationsformer för kvinnojourer

Det finns även idag olika modeller för hur arbetet på en kvinnojour är organiserat. Ofta är de olika organisationsformerna beroende på vilken ideologisk inställning jourkvinnorna har. Detta är även en växelverkan, ens ideologi påverkar arbetssättet och sättet man arbetar på inverkar på ens ideologi. Rebecka E. Dobash och Russel P. Dobash har i sin bok "Women, violence and social change" gjort en kategorisering av fyra olika jourtyper som de kunnat urskilja. Dessa fyra är den filantropiska modellen, den terapeutiska modellen, den byråkratiska modellen och aktivistmodellen. Det material de använt sig av grundar sig på engelska och amerikanska jourer, så enligt Stina Jeffner (Jeffner 1999) är de inte helt applicerbara på den svenska jourverksamheten. Jag kommer nedan att beskriva de olika modellerna och senare ta upp Jeffners kommentarer kring dess relevans för den svenska jourrörelsen.

3.2.1 Modeller för jourarbete

Den filantropiska modellen har sina rötter i 1800-talets välgörenhetstanke, där kvinnor från framförallt medelklassen började hjälpa fattiga och mindre bemedlade människor. (Dobash och Dobash, 1992) I en jour som bygger på filantropi bidrar man till stor del med yttre hjälp såsom bostad och ekonomiska medel. Man hjälper kvinnor som det är "synd om", och det finns ett implicit hierarkiskt förhållningssätt mellan filantropen och den hjälpsökande, enligt Dobash och Dobash. (Jeffner, 1999) Den terapeutiska modellen bygger, som namnet säger, på tanken att ge terapi eller samtalsrådgivning till kvinnor i nöd. Tanken är att vissa personer är kvalificerade att hjälpa andra tack vare utbildning. (Dobash, Dobash 1992) Även denna modell är hierarkisk och bygger på envägskommunikation, menar Dobash och Dobash. De talar om att den vuxit fram ur "*the modern mental health movement*". (Ibid. Sid. 77) Tanken är att man ska behålla en professionell distans och inte låta den hjälpsökande komma för nära. I den byråkratiska modellen fungerar arbetet på liknande sätt som

inom socialtjänsten. Man har professionell personal och är organiserad på ett byråkratiskt sätt. Enligt Dobash och Dobash bygger denna modell på att samordna de olika resurser i samhället som är till för misshandlade kvinnor. De menar vidare att man inte strävar efter att hitta nya vägar att angripa problemet med mäns våld mot kvinnor utan att försöka effektivisera de som redan är existerande. (Dobash, Dobash, 1992) Paret Dobash beskriver aktivistmodellen som inriktad på gräsrotsnivå och hjälp till självhjälp. Man involverar de misshandlade kvinnorna i sitt arbete och man har en icke-hierarkisk syn på de kvinnor som är aktiva i jourerna och de som söker sig dit för att få hjälp och stöd. Syftet är inte enbart att hjälpa utsatta kvinnor, enligt Dobash och Dobash, utan man försöker även arbeta med samhällsförändrande mål. (ibid.)

3.2.2 Svenska förhållanden

Stina Jeffner har i "Kvinnojourkunskap" (1999) beskrivit Dobash och Dobash olika modeller och deras aktualitet för svenska jourer. Även om man enligt Jeffner inte kan jämföra svenska förhållanden med USA och England, anser hon att de säger någonting om å vilka håll de olika jourerna drar och att hon får en möjlighet att strukturera problemet. (Jeffner, 1999) Givetvis kan man inte säga att alla jourer använder sig av endast en modell, utan att de går in i varandra beroende på olika faktorer, såsom tid, ekonomiska förutsättningar och jourkvinnornas personliga övertygelse. Jeffner hävdar att jourernas olikheter och delvis också problemen dem emellan ofta kan härledas från vilken erfarenhet som skall stå i centrum. Frågan är "*...om arbetet i jourerna skall inriktas på att stödja offer, utmana mäns våld eller förändra alla kvinnors position i samhället*". (Jeffner 1999, sid. 15)

De flesta svenska jourer jobbar enligt Jeffner utifrån aktivistmodellen, som är den enda modell som är helt inriktad på att förändra alla kvinnors position i samhället. "Aktivistmodellen är helt entydigt feministiskt förankrad, dvs. det finns en medvetenhet om förhållandet mellan makt och kön samt en vilja att förändra detta." (Jeffner, 1999 sid.14) Jag tror att en anledning till att den renodlat filantropiska modellen inte är så utbredd i Sverige beror på att vi inte har en tradition av välgörenhetsarbete på samma sätt som USA och Storbritannien. Men även om ambitionen är att arbeta utifrån aktivistmodellen kan den faktiska verkligheten se annorlunda ut. Problemet för många jourer är att de har för lite pengar och få aktiva jourkvinnor. Tiden och pengarna räcker inte alltid till att upprätthålla den ideala arbetsmodellen utan jourerna tvingas att göra prioriteringar. Många jourer har

ett konstant högt tryck på telefoner och jourboende vilket medför att tid utöver detta går åt till rättegångar, polisförhör möten med myndigheter etc. När verkligheten ser ut på detta sätt är det svårt att upprätthålla någon annan verksamhet än den direkt hjälpande till de utsatta kvinnorna, allt annat får ligga på is. Här är det lätt att arbetet börjar likna mer den filantropiska eller byråkratiska modellen. Vissa jourer väljer att stänga av telefonen ett kort tag för att få tid till politiskt utåriktat arbete, medan andra väljer att prioritera de utsatta kvinnornas behov. (ibid.)

Det finns även en del jourer i Sverige som är mycket tätt knutna till kommunen och andra myndigheter. I dessa jourer blir arbetet ofta åt det byråkratiska eller terapeutiska hållet. Som jag tidigare nämnt så finns även några jourer som drivs helt av kommunen med professionell personal. Här blir frågan om man kan kalla det för jourarbete eller om det helt enkelt handlar om en verksamhet inom den kommunala socialtjänsten som vilken annan.

Den enda modell som har en feministisk förankring är Aktivistmodellen. *”Aktivistmodellen är den enda som har för ögonen att förändra hela samhället för alla kvinnor och därmed har man även fokus riktad på framtiden.”* (Jeffner 1999, sid. 15) Arbetar man efter denna modell gör man inte uppdelningen mellan ”vi som hjälper” och ”dom andra som behöver hjälp”. Man ser alla kvinnor som en del av samma manssamhälle och man är medveten om förhållandet mellan makt och kön. Jourkvinnorna arbetar inte med föreställningen att de vet svaret på kvinnans situation, utan att varje kvinna är själv kapabel att reda upp sitt liv om hon får stöd. Man talar inte om att hjälpa utan hellre att man stödjer och stöttar. (Jeffner, 1999)

3.2.3 ROKS och SKR's kommentarer

Evy Svensson talar om att det finns en bredd inom rörelsen, som hon tycker är bra och kanske t.o.m. nödvändig. Hon upplever att ROKS tidigare varit nästan lite nedlåtande när det gäller som hon kallar *”de rena plåsterjourerna”*. Svensson är övertygad om att alla jourer behövs och kan komplettera varandra. Hon tror att det inom ROKS finns en större spridning mellan plåsterjourer och de s.k. *”militanta”* jourerna. De som gått över till SKR var trötta på att måsta tycka som ledningen, enligt Svensson. (intervju Evy Svensson) Angela Beausang menar att det finns några jourer inom ROKS som använder sig av metoder som hon menar kan uppfattas som radikala. T.ex. att man

använder sig av stormöten istället för styrelser. Beausang tycker att det är bra om deras jourer ses som radikala. Det finns en mångfald inom ROKS, säger Angela Beausang, alla jourer har sina egenheter vilket berikar organisationen.(intervju Angela Beausang)

3.3 Aktuell forskning kring fenomenet mäns våld mot kvinnor

Under arbetets gång har jag vid ett flertal tillfällen stött på en diskussion rörande vilken forskning/forskare man inom jourrörelsen tycker är bra och vill använda sig av i sin analys av mäns våld mot kvinnor. Det finns givetvis flera men de två jag väljer att titta närmare på är Margareta Hydén och Eva Lundgren. Dessa två forskare representerar två olika inriktningar på orsakerna bakom mäns våld mot kvinnor och hur man bekämpar detsamma. Jag kommer att göra en kort presentation av de båda forskarna och deras arbete i detta kapitel för att ge en förståelse till hur man kan se på fenomenet.

3.3.1 Eva Lundgren och normaliseringsprocessen

Den norska professorn Eva Lundgren kan ses som en representant av det könskulturella/strukturella perspektivet. Denna teori utgår från att våldsamma parförhållanden inte är artskilda utan gradskilda från icke-våldsamma par förhållanden. (Lundgren, 1990; Lundgren, 1997) Lundgren menar att det är viktigt att uppmärksamma ”..*sammanhangen* (författarens markering) *mellan den normale, vanlige mannen och våldsmannen, på sammanhangen mellan den vanliga, underordnade kvinnan och den misshandlade kvinnan och på sammanhangen mellan det fredliga och det våldsamma parförhållandet.*” (Lundgren, sid.4 1997)

Lundgren introducerar i sin forskning ett begrepp som hon kallar normaliseringsprocessen. Detta begrepp använder hon för att förklara händelseförloppet inom ett misshandelsförhållande och vilka mekanismer som gör att kvinnan stannar kvar i ett förhållande som för en utomstående är uppenbart farligt för henne. Den gradvisa upptrappningen av vådet gör att situationen upplevs som normal och leder till att vådet accepteras och försvaras. (ibid.) Lundgren menar att tvärt om vad många tror så är misshandeln en kontrollerad process för mannen. Mannen använder bara våld mot sin kvinna, endast

vid tillfällen när de är hemma och ingen ser, och han kan styra var och hur mycket han slår (t.ex. att inte slå i ansiktet där folk kan se). (ibid.) Två faktorer som enligt Lundgren är viktiga för att mannen ska kunna behålla kontrollen över kvinnan är kontrollmekanismerna isolering och växlingen mellan våld och värme. Ett misshandelsförhållande börjar med att mannen allteftersom börjar avskärma kvinnan mer och mer från kontakt med omvärlden. På detta sätt krymper kvinnans kontaktnät och hon blir isolerad och utlämnad till mannen som lättare bryter med henne. Nästa kontrollmekanism är växlingen mellan våld och värme. När smärta och omsorg växlar känner kvinnan tillgivenhet, och genom att mannen visar ömhet efter misshandeln förstärker hans kontroll över kvinnan. Som en av kvinnorna i Lundgrens material förklarar det: *"Han tycker så mycket om mig att han måste ta sig samman och tukta mig. Jag vill inte alls kalla det misshandel. Jag vill kalla det en kärleksgärning."* (Lundgren, 1997 sid. 20)

Lundgren menar att kvinnan i ett misshandelsförhållande anpassar sig till våldet och därmed normaliseras detsamma. Detta gör hon till en början som en strategi för att få slut på våldet och sedan som en överlevnadsstrategi. Kvinnan internaliserar också mannens bild av henne, *"hon börjar se sig själv med hans ögon och vill ändra det hon ser."* (Författarens markering) (Lundgren 1997 sid. 20) När processen gått så här långt menar Lundgren att kvinnan inte längre är en aktör i relationen utan ett offer, och hon måste ha hjälp av andra att komma ur förhållandet hon har inte längre den förmågan själv.

3.3.2 Margareta Hydén och socialpsykologisk teori

Margareta Hydén arbetar som lektor vid Stockholms universitet och har forskat kring mäns våld mot kvinnor. I sin bok "Kvinnomisshandel inom äktenskapet" menar hon att man inte kan förenkla problematiken genom att bara hänvisa till strukturella samhällsmönster, utan man måste även se till den enskilde mannens situation. *Hans våldsbruk är en del av det mönster av kvinnoförtryck som utgör ett av vår kulturs kännetecken./---/För att den enskilda kvinnan skall förstå sin situation kan dock den enskilde mannens personlighetsdrag vara av avgörande betydelse.* (Hydén, 1995, sid. 9) Hydén använder sig i sin analys av problemet av ett könsmaktperspektiv i kombination av individualpsykologiska förklaringar, och utvecklar på så sätt ett tredje perspektiv. Hydén menar att

vådshandlingen blir till genom en social process, vilket är ett samhälleligt fenomen. Denna process är uppbyggd av tre faser och vad som är viktigt att poängtera är att den är föränderlig. (Hydén, 1995)

Vådshandlingen är uppbyggd av tre faser som jag tidigare nämnt, vilka är: en förhistoria, en vådsakt och ett efterspel. För att nå en förståelse av den process som kvinnomisshandel är det viktigt att man tittar på processen som helhet, enligt Hydén. Det är nödvändigt att ta reda på både mannens och kvinnans erfarenheter och tolkningar för att göra vådshändelsens förlopp synliga. Hydén menar att i efterspelet efter misshandeln har maktbalansen förskjutits. Mannen är nu underordnad kvinnan, genom att han känner att han handlat fel och är rädd att förlora kvinnan. Genom att ta del av parets självförståelse kan man få en grund att förstå kvinnomisshandeln som en social process. (ibid.) Hydén säger själv att hon vill förstå de två parterna och deras tankar och åsikter kring misshandeln. Hon menar att i samtalet med mannen kan det vara nödvändigt att använda hans termer för att förstå hur han ser på saken. Detta utan att för den delen hålla med honom.

Hydén motsätter sig starkt Lundgrens normaliseringsprocess. Hon menar att kvinnorna inte alls ser våldet som normalt, att de i allra högsta grad försöker att få stopp på våldet genom att t.ex. skydda sig, försöka resonera med mannen eller ta sig ur bostaden. Vidare menar Hydén att kvinnan inte är ett offer utan snarare en person med stor kapacitet. Hydén menar att när man bara fokuserar på den strukturella nivån och säger att "alla män är potentiella misshandlare" missar man viktiga poänger. Den enskilde misshandlande mannens ansvar försvinner när man talar om att det beror på den patriarkala samhällsstrukturen. (Hydén, 1995)

3.3.3 Förhållanden mellan jourmodell och forskning

Vilken typ av förklaringsmodell man väljer i en jour styr till stor del sättet man sedan arbetar, menar jag. Använder man sig av den strukturella förklaringen som Eva Lundgren företräder där man inte gör uppdelningen mellan misshandlade kvinnor och andra, så blir den logiska följden att man använder aktivistmodellen. Eftersom man ser att alla kvinnor är utsatta för en underordning och alla former av kvinnoförtryck är av samma art och det endast är en gradskillnad där emellan, gör man heller inte skillnad på kvinnor som arbetar på juren och kvinnor som söker sig dit. Om man använder individualpsykologiska modeller så blir det lätt att man letar förklaringar hos enskilda män, tror jag.

Även om detta inte är Margareta Hydéns mening undrar jag om inte det lätt faller över å det hålet. Det är på något sätt mycket enklare att säga att mannen är sjuk och det är han som måste ändra sig, än att säga att vi måste ändra hela samhället. Det är givetvis viktigt att man ser varje misshandlad kvinna som en unik individ med en unik historia, men det är samtidigt av största vikt att man ser sammanhangen runt henne. Att man ser mönster i kvinnoförtrycket och att man arbetar på ett större plan parallellt med den hjälp man ger den enskilda kvinnan.

3.4 ROKS och SKR's syn på forskningen

ROKS bygger till stor del sin analys på Eva Lundgrens modell. Flera jourkvinnor beskriver det som en aha-upplevelse när Lundgrens forskning kom ut. Ebon Kram beskriver det som att man fick teorierna bakom det mångåriga arbetet man bedrivit på joutren. Äntligen fick jourkvinnorna ord på det man hela tiden känt. Kram menar vidare att man inte kan tala om att kvinnan har makten efter själva misshandeln, som hon menar att Hydén ger uttryck för. *"Bara för att mannen diskar när kvinnan säger det betyder inte att hon har makten."* (Intervju Ebon Kram) Angela Beausang säger att hon inte riktigt förstår vad Hydén menar när hon säger att man måste se till den enskilda kvinnans situation. Beausang hävdar att man givetvis alltid inom ROKS försöker att ta hänsyn till den enskilda kvinnan och hennes specifika situation. Att man anlägger ett strukturellt perspektiv står inte i motsättning till att se den enskilda kvinnan där hon är, menar Angela Beausang. Men hon är fast övertygad om att det är ett strukturellt förtryck som ofta är liknande för de misshandlade kvinnorna som de möter. Kvinnojourens rörelsen köper ingenting som de inte sett i verkligheten, menar Beausang. Vi tar inte till oss någonting bara för att Eva Lundgren skrivit det om vi inte känner att det stämmer, fortsätter hon. (intervju Angela Beausang)

De representanter jag intervjuat från SKR menar att de använder sig av Margareta Hydéns forskning tillsammans med Eva Lundgrens eftersom det inte bara finns ett sätt att förklara mäns våd mot kvinnor. De menar att genom att göra detta får man en bild som bättre överensstämmer med hur verkligheten ser ut. Man får andra synvinklar som gör att man ställer frågor som gör att man vill fortsätta att ta reda på saker och ting, menar Evy Svensson. (intervju Evy Svensson) Ingrid Fredriksson säger att ROKS helt hävdar den strukturella synen medan SKR menar att det inte bara

finns en sanning. Den strukturella förklaringsmodellen är endast en i raden bland flera andra och från SKR's sida vill man inte endast se det från en sida. Fredriksson menar att SKR är öppna för fler synvinklar och att det är farligt att måla in sig i ett hörn med bara ett sätt att tänka.(intervju Ingrid Fredriksson) Evy Svensson säger att hon reagerade på att man inom ROKS så ensidigt använde sig av Eva Lundgrens forskning. Hennes ord var på något sätt kungsord och det var som hon sagt. Margareta Hydén fick man inte lyssna på *"Och det tycker jag är lite trångsynt i en organisation att det ska vara på det sättet. För att det tycker jag är väldigt lågt i tak. Och det var en av bitarna till att alla inte kände sig hemma i ROKS."* (intervju Evy Svensson)

Evy Svensson talar om att kvinnoförtrycket finns kvar som en kvarleva från det gamla samhället. Att det tidigare var ett manssamhälle som fortfarande speglar vårt sätt att tänka. (intervju Evy Svensson) Ebon Kram menar att vi lever i ett manssamhälle och om en kvinna kritiserar män eller mäns handlingar så blir hon straffad.(intervju Ebon Kram)

4. Synen på män

Ingrid Fredriksson menar att ROKS syn på män som presumtiva misshandlare och våldtäktsmän var en dogm som de inte gick med på *"Man kan inte starta ett krig med hela manligheten när man ska hjälpa de kvinnor som har det verkligen svårt."* Evy Svensson menar att man inte kan exkludera männen. Våld mot kvinnor är inte en kvinnofråga utan en samhällsfråga och då bör man vara fler än bara kvinnor för att lösa det som hon uttrycker det. Representanterna från SKR ställer sig positiva till projekt med män som t.ex. Fredman⁴ och tycker att det är bra att man även arbetar med männen. Som Evy Svensson uttrycker det: *"Vi kvinnor kan ju inte bara sitta och tala om varför män slås."* (intervju Evy Svensson och Ingrid Fredriksson) I mina intervjuer med ROKS-kvinnorna framkom en något annorlunda inställning. Man var inte helt negativ till dessa projekt, men det fanns en rädsla att man skulle fokusera på fel saker. Ebon Kram menade att bara för att mannen inte slår längre betyder inte att han slutat förtrycka. Hon undrade också om man skulle skicka alla män i terapi? (intervju Ebon Kram) Angela Beausang säger att dessa programs förebilder bl.a. i Duluth, USA, är bra på många sätt, men att man i Sverige bara tagit vissa utvalda delar. Detta gör att

programmen här inte fungerar lika effektivt, och att man i slutändan får ett mycket sämre resultat. Beausang menar att internationellt så är man skeptisk till dessa program som enbart tar delar av Duluth-projektet. Beausang menar att ROKS är framåsträvande eftersom de radikalt vill förändra samhällsstrukturerna, och inte bara behandla enskilda män. Hon säger att de ofta får höra att låt männen vara med så blir det bra. *”Jag säger: Hallå där! Att män har varit med är ju det som är problemet.”* (intervju Angela Beausang)

Tidigare när man helt exkluderade männen, så frånsade man sig möjligheterna att lösa problem, säger Evy Svensson apropå om man ska ha en samverkan med män och mansorganisationer. Men Svensson menar dock att det är viktigt att kvinnojourerna måste hållas rena från män. Kvinnor måste veta till 100 % att vi på jourerna inte har någonting att göra med männen, det är en förtroendefråga. Det är kvinnors intressen vi företräder. (intervju Evy Svensson) Från ROKS sida är man också mycket tydlig med att man inte tillåter män i sin organisation. Angela Beausang ställer sig dock frågande till påståendet att man inom ROKS inte vill ha med män att göra. Hon menar att man inom ROKS alltid har arbetat ihop med män när det varit nödvändigt. Som exempel tar hon deras samarbete med Rikspolisstyrelsen, där det nästan enbart finns män. Hon säger däremot att hon inte känner till någon mansorganisation som skulle tillföra kvinnojourrörelsen någonting, men att de däremot troligen skulle få legitimitet själva. (intervju Angela Beausang)

Enligt Ebon Kram är det viktigt att män inte är medlemmar i jourrörelsen. *”Det är männen som utför detta förtryck mot kvinnorna därför behöver de inte vara med i de innersta kretsarna.”* Varje förtryckt grupp måste kasta av sig förtrycket själva. Man kan inte räkna med att förtryckaren gör det, säger Ebon. *”Alla män drog nytta av att vara det manliga könet”*, säger Ebon Kram och tar exempel med högre lön och bättre chanser i arbetslivet. Att gå ut och uttala sig på detta sätt uppfattades nog väldigt radikalt menar hon. Hon säger vidare att man inte får uttala sig negativt om män som grupp. (intervju Ebon Kram) De flesta män har trösklar, de slås inte, menar Evy Svensson. *”Sedan finns de dem som inte har trösklar och då har det väl med individens litenhet och svaghet att göra”* (intervju Evy Svensson)

⁴ Fredman är ett projekt inom frivården i Malmö som vänder sig till män som misshandlar kvinnor. Det är frivilligt, med det menar att mannen måste erkänna att han slår och vilja förändra sig. Man arbetar terapeutiskt under ca ett år

5 Slutdiskussion

I detta arbete har jag tittat på kvinnojourernas, ROKS och SKR's framväxt och bakgrund. Jag har använt mig av litteratur kring frivilligorganisationer för att förklara de olika steg en organisation går igenom innan den blivit manifest. Jag ville titta närmare på anledningarna till att kvinnojourernas riksorganisation, ROKS, splittrades efter 12 år och varför SKR bildades. Vidare ville jag undersöka skillnader och likheter gällande organisationssätt, synen på orsaker till mäns våld mot kvinnor och genom detta försöka bena ut respektive ideologi. Givetvis är det svårt att dra några generella slutsatser som är giltiga för alla jourer och jourkvinnor inom de två riksorganisationerna, eftersom jag endast gjort fyra intervjuer. Jag tycker dock att man kan få en god fingervisning åt vilket håll respektive organisation lutar, genom att jag intervjuat personer som suttit/sitter i styrelsen för ROKS eller SKR. Det är dock viktigt att påpeka att alla jourer inom de två organisationerna är helt fristående och behöver därmed inte alltid ha samma ståndpunkter i olika frågor. Mina intervjupersoner har svarat utifrån vad de uppfattar att respektive organisation står för, och talar inte för varje enskild jour.

De första svenska kvinnojourerna startade i slutet på 1970-talet, och fungerade helt fristående till en början. 1984 bildades Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige, ROKS, som ett svar på att man inom jourerna kände ett behov av att samarbeta. (Namnet ändrades senare och nu finns även tjejjourer inskrivet i namnet.) Det har funnits motsättningar inom jourrörelsen och ROKS ända sedan starten, med skilda åsikter angående ideologi och arbetssätt. På ett ROKS-årsmöte i Kiruna 1996 kulminerade dessa motsättningar och 16 jourer valde att bryta sig ur och bilda ett eget riksförbund, SKR – Sveriges kvinnojourers riksförbund.

När jag först började med mitt arbete hade jag en hel del föreställningar om hur ROKS och SKR fungerade och om deras olikheter. Det visar sig dock nu när jag sitter med det färdiga arbetet att olikheterna är mindre än väntat. Man kan nästan fråga sig om det finns någon anledning till att det ska finnas två olika förbund. Men samtidigt kan man med sådana tankar lätt hamna i en fälla anser jag. Bara för att det handlar om kvinnor som organiserar sig behöver inte det betyda att de måste hålla

med att försöka bryta det våldsamma beteendet. Detta projekt finns i liknande former på andra ställen i landet.

ihop. Det finns en stor poäng i att kvinnor har gemensamma erfarenheter som underordnade i ett samhälle. Men det betyder inte att alla kvinnor är lika och alltid ska komma överens i olika frågor.

Jag uppfattar det som att det inte är så stora skillnader mellan en jour som är medlem i SKR eller en jour från ROKS i deras praktiska arbete med en drabbad kvinna. Det kan skilja sig mycket åt mellan de olika jourerna men det spelar mindre roll vilket riskförbund de tillhör. Även inom t.ex. ROKS finns det en stor bredd på jourerna och vilken modell de väljer att jobba efter. Det förfaller dock som att de mer radikala jourerna har stannat kvar som medlemmar i ROKS. Som en av mina intervjupersoner menade ”*de mer militanta norrlandsjourerna*”.(intervju Evy Svensson) De skillnader som utbrytarna från ROKS tyckte var så tydliga i början verkar ha slätats ut med tiden. Om det beror på att skillnaderna egentligen aldrig varit så stora eller om det verkligen skett en förändring är svårt att säga. Båda organisationerna säger sig arbeta för särskilt utsatta kvinnor, såsom invandrarkvinnor och funktionshindrade. Även de unga kvinnorna uppmärksammas i ROKS och SKR och tjejjourerna ökar inom båda förbunden. Det som var den stora stöttestenen 1996 när några jourer bröt sig ut, barnen, verkar båda förbunden idag arbeta med. Även om ROKS hyser uppfattningen att det viktigaste är att ta hand om kvinnan så hon orkar ta hand om sina barn, så arbetar de med barnen som kommer till jourerna.

Det är intressant att alla mina intervjupersoner är tämligen eniga när de säger att det inte är så stora skillnader idag. Däremot skiljer sig uppfattningarna om vad som är orsakerna till att skillnaderna slätats ut. Talar man med ROKS säger de att det måste vara SKR som har förändrat sig och blivit mer lika ROKS. I samtalet med representanterna från SKR hävdar de raka motsatsen. De är ROKS som har ändrat sig eftersom att det kom en konkurrent på marknaden, enligt dem. Mitt syfte var bl.a. att titta på hur ROKS och SKR skiljer sig idag, vilket visade sig vara svårare än jag trott, eftersom alla säger att de är rätt lika. Det som framkommit rörande anledningarna till splittringen är att det var ideologiska skillnader anser jag. Det verkar ha varit en konflikt rörande hur radikal riksorganisationen skall vara. Ska man vara obekväm och säga att män som kollektiv förtrycker kvinnor, eller ska man vara försiktigare i sin framtoning och anpassa sig till samhällets spelregler? Synen på barnen till de misshandlade kvinnorna verkar också ha spelat roll, även om ROKS ställer sig frågande till kritiken att de inte brydde sig om barnen. Jag har undrat om det skiljer sig åt gällande synen på män. Först tänkte jag att det var solklart att så var fallet. Nu är jag inte lika säker. Jag menar

att synen inte skiljer sig å märkbart, utan istället på vilket sätt man uttrycker sig. När man säger att alla män är potentiella misshandlare, menar man inte att alla gör det. Som Ebon Kram sa i intervjun, potentiell betyder möjlig, det betyder inte att alla män gör det eller ens kommer att göra det. Här finns en viktig poäng, tror jag. Det har inte framkommit att ROKS tycker att alla män är misshandlare, menar jag. Man säger att det kan vara vilken man som helst och att män som grupp är överordnade. Detta menar också de jag talat med från SKR. Jag tror att man inom de två organisationerna ofta menar samma sak, fast man uttrycker sig olika. Den ena lite försiktigare och den andra mindre försiktig.

När man talar om feminism eller jämställdhet mellan könen så hör man ibland ordet kvinnosaks kvinna. Jag tillhör en av dem som motsätter mig denna term av flera orsaker. Först och främst är dessa frågor som ryms i den termen inte bara någonting som rör kvinnor, utan alla vinner någonting på jämställdhet. Sedan kan man lösa det som att det är en sak, vilket är en grov förenkling. Jämlikhet mellan könen och kvinnlig frigörelse är inte en sak utan flera olika. Det är heller inte samma saker för mig som det är för en annan kvinna. Vi har gemensamma nämnare som kvinnor och kvinnor är underordnade män som grupp menar jag. Men kvinnor emellan finns det enorma skillnader och olika förutsättningar, även i ett tämligen homogent land som Sverige. Jag tror inte att man inom kvinnorörelsen behöver vara alltför rädd för att splittras upp men det får givetvis inte bli så att man enbart förökar sig genom delning och inte får fler medlemmar. Kvinnor är inte en helt homogen grupp, vilket jag tror är viktigt att komma ihåg. Det får inte bli en biologisk syn på kvinnor och kvinnligt vilket det lätt kan bli om man inte ser till andra strukturer än enbart kön. Jag tror inte att det alltid måste vara någonting negativt att en organisation splittras. Om man känner att det blir lättare att arbeta och driva igenom sina frågor kan det istället bli bättre. Man kanske till och med kan komplettera varandra på ett bra sätt.

Det som slagit mig som paradoxalt i detta arbete det är kritiken mot att ROKS varit för hierarkiska. Man tänker sig en organisation som jobbar feministiskt för och med kvinnor skulle vara helt icke-hierarkisk. Det man tänker på är att manligt sätt att organisera är en tydlig hierarki där alla vet sin plats och man gör tydliga karriärsklättringar. I en feministisk organisation där man kanske använder

sig av feministisk pedagogik⁵ och en platt organisation tänker man sig att det inte ska finnas någon hierarki. Detta kan dock vara lite vanskligt, eftersom att man i denna typ av organisation lätt får informella ledare och osynliga maktstrukturer som kan vara svåra att komma underfund med. Vidare kan man ställa sig frågan om en organisation är könsneutral i sig? Vissa forskare, bl.a. Johanna Esseveld som är professor i genusforskning, menar att alla institutioner och organisationer är könade och att maktstrukturer sitter i väggarna. Att det inte blir en manlig hierarki pga. att det är män i organisationen, utan att den finns i ”väggarna”. Det behöver inte finnas män i en organisation för att organisationsformen ska bli manlig. Detta har jag förvisso inte tittat på i denna uppsats, men under arbetets gång dök funderingarna upp, och det är värt att tänka på

Splittringen 1996 var inte den första stora konflikten inom jourrörelsen. Vi har sett att det redan 1976 fanns starka motsättningar inom rörelsen i Stockholm och det verkar som att dessa konflikter på ett eller annat sätt funnits med hela tiden. Det har inte varit samma personer eller ens samma jourer, men det förefaller som att det finns ett problem i organiseringen av kvinnojurer. Jag tror att detta beror på att man till stor del är en politisk rörelse. Hade man bara arbetat med att hjälpa kvinnor som det är synd om utan ett politiskt ställningstagande i bakgrunden tror jag det hade varit lättare att enas. Men inom den feministiska rörelsen och även inom jourrörelsen finns det en mängd olika förklaringar och ideologier som ska försöka samsas. Även om alla jourer är religiöst och partipolitiskt obundna så är kvinnorna som är aktiva ofta väldigt politiska och detta avspeglas givetvis i jurens ideologi och val av förklaringsmodell till mäns våld mot kvinnor.

Jag har i detta arbete försökt se om det finns några skillnader ROKS och SKR's medlemsjourers sätt att arbeta. Om man utifrån vilket riksförbund en jour är med i kan se vilken modell de använder sig av. Det har inte varit lika solklart som jag hade en förutfattad mening om. Jag hade nog en tanke om att jourerna inom ROKS skulle vara tydligt mer radikala och föra fram en lite mer extrem feminism. (Med ordet extrem menar jag ingenting negativt, men idag kallar sig var och varannan för feminist utan att för den skull agera särskilt feministiskt.) Det förefaller som att SKR inte har någon jour som

⁵ Med detta menar jag att man i mötessituationer använder sig av stormöten istället för en styrelse, smågruppsdiskussioner, konsensusbeslut och rundor.

direkt skulle kunna passa in på beskrivningen militant⁶ feministisk, enligt Evy Svenssons utsago. Däremot verkar det inom ROKS finnas en spridning mellan dels väldigt radikala kanske t.o.m. militanta men även jourer som är lite mer försiktiga. Det som jag tycker framgår tydligt av mina intervjuer och mitt andra material är att ROKS driver en mindre försiktig linje än SKR. Jag uppfattar det som att SKR väljer att inte stöta sig med olika instanser i samhället och därmed inte driver feministiska frågor lika hårt. Man säger att man har ett strukturellt perspektiv men jag får känslan att man inte stävar efter en mer övergripande samhällsförändring. Målet verkar istället vara att förbättra kvinnors vardag och situation inom den samhällsordning vi har idag. Den uppfattning jag fått av ROKS ser lite annorlunda ut. Min känsla är att ROKS driver sin linje på ett helt annat sätt och att man inte bryr sig så mycket om man uppfattas som obekväma. Angela Beausang uttrycker snarare att hon tycker att ROKS bör vara obekväma. Tanken verkar vara att ROKS ska störa och vara en nagel i ögat på etablissemangen. Representanterna jag talat med från ROKS menar också att det krävs en radikal samhällsförändring för att få bukt med kvinnoförtrycket.

Jag tror att det finns olika former av aktivistjourer. När jag hör ordet aktivist lägger jag in en rad olika attribut och i mina ögon låter det som att den jouten måste vara radikal. Så är inte fallet. När Jeffner säger att nästan alla jourer i landet använder sig av aktivistmodellen finns det med största säkerhet stora skillnader däremellan. Man kan arbeta för hjälp till självhjälp men även hålla distansen. Jag tror att många jourer i det fallet liknar den terapeutiska modellen i den delen att man vill behålla en distans. Man blir t.ex. inte kompis med den hjälpsökande kvinnan eller så undviker man att utlämna sig själv i samtalet. Man fokuserar mer på hennes situation. Detta utan att man har regelrätt terapi eller att man känner sig som en välgörare. När det kommer till det praktiska jourarbetet är jag benägen att hålla med en av mina intervjupersoner som menade att det behövs en mångfald inom jourrörelsen. Både ”plåster”- och aktivistjourer behövs. Jag tror att de kan komplettera varandra på ett bra sätt. Jag tror också att man som aktivjourkvinna inte alltid kan eller har ork att lägga ner lika mycket tid på övergripande politiskt arbete. Trots detta behöver den enskilda misshandlade kvinnan stöd och stötta från en kvinnojour. I det akuta skedet när kvinnan flyr för sitt liv tror jag inte det spelar någon roll för henne vilken typ av jour hon kommer till.

⁶ Militant betyder dock egentligen endast att man är stridbar, kämpande eller stridslysten. Vilket förmodligen passar in på ett flertal jourer både i ROKS och SKR. Militant används dock ofta som ett uttryck för att någon är

Slutligen kan jag konstatera att jag inte kunnat få fram så tydliga skillnader som jag trott. De flesta verkar inte se så stora skillnader, men verkar ändå inte se det negativt att det finns två förbund. ROKS och SKR fungerar bra som parallellt arbetande organisationer, och jag tror att de kan komplettera varandra på ett adekvat sätt.

Källförteckning

Andersson, K., Persson, C (1997), *Systerskap ger styrka – om kvinnojourrörelsen och dess verksamhet*. C-uppsats Lunds universitet, socialhögskolan.

Bolin, Elsa (1984), *Kampen mot kvinnomisshandel*. Stockholm: Brevskolan

Dobash, R. E., Dobash, R. P. (1992) *Women, violence and social change*. London. Routledge.

Eduards, Maud.(1997) “ The women’s shelter movement” i Gustavsson, Gunnel, ed., *Towards a new democratic order. Women’s organizing in Sweden in the 1990s*. Stockholm: Nordstedts Förlag

Florin, C., Sommerstad, L., Wikander U., red. (1999), *Kvinnor mot kvinnor*. Stockholm: Norstedts Förlag

Gustavsson, Gunnel, ed., *Towards a new democratic order. Women’s organizing in Sweden in the 1990s*. Stockholm: Nordstedts Förlag

Jeffner, Stina (1999) *Kvinnojourkunskap. En översikt av kvinnojourernas kunskap om sexualiserat våld, speglat mot aktuell forskning*. Stockholm: ROKS. Garnisonstryckeriet.

Hydén, Margareta (1995), *Kvinnomisshandel inom äktenskapet. Mellan det omöjliga och det möjliga*. Falköping: Liber Utbildning

Lundgren, Eva (1990), *Gud och alla andra karlar. En bok om kvinnomisshandlare*. Stockholm: Natur och kultur.

Lundgren, Eva (1997), *Normaliseringsprocessen - tvåparter tvåstrategier*. Stockholm: ROKS

Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige 10 år. Stockholm. ROKS (ROKS 10 år)

Tjejjourkunskap – Handbok för er som vill arbeta med tjejer. En metodhandbok från Stockholms tjejjour.(2000) Stockholm: Katarina Tryck

Wikander, Ulla (1999) ”Kvinnokultur, skillnader och sociobiologi. Kvinnorörelsen från 1960- till 90-tal ur ett personligt perspektiv” i Florin, C., Sommerstad, L., Wikander U., red. (1999), *Kvinnor mot kvinnor*. Stockholm: Norstedts Förlag

Östberg, Kjell (1999) ”Krig och fred i svensk kvinnorörelse” i Florin, C., Sommerstad, L., Wikander, U., red: *Kvinnor mot kvinnor*. Stockholm: Norstedts Förlag.

Tidningsartiklar/Tidskrifter

Hammar, Åsa (1996) ”– Därför lämnade vi ROKS.” *Arbetaren* 1996:47 sid. 4-5

Olsson, Lars-Erik (1998) ”Entreprenörer och agitatorer i frivilliga organisationers tjänst. En frivillig organisations tillkomst och mognad.” *Socialvetenskaplig tidskrift*. Årgång 5, nummer 2-3, 1998.

Föreläsningar

Hydén, Margareta. Föreläsning i Lunds stadshall 00-09-15

Videll, Anna. Föreläsning MAS 00-10-09

Internet

www.kvinnojourernas.se 2001-04-19

www.roks.se 2001-04-19

Intervju

Angela Beausang, (ordförande i ROKS). Bandinspelad telefonintervju den 9 maj 2001.

Ebon Kram, (förra ordförande i ROKS. Aktiv jourkvinna i Stockholms tjejjour). Bandinspelad telefonintervju den 25 april 2001.

Evy Svensson, (sekreterare i SKR. Aktiv jourkvinna i Malmö kvinnojour). Bandinspelad intervju den 2 maj 2001.

Ingrid Fredriksson, (kassör i SKR. Aktiv jourkvinna i Malmö kvinnojour). Bandinspelad intervju den 2 maj 2001.

Intervjumanual

Hur länge har du varit aktiv inom jourrörelsen?

Vad är din ställning inom ditt riksförbund?

Hur länge har du varit aktiv i ROKS?

Hur länge aktiv inom SKR?

Vad var din position inom ROKS vid tiden för splittringen?

Vad ser du som huvudorsaker till splittringen?

Var det personliga konflikter eller sakfrågor?

Om personliga, vilka?

Om sakfrågor, vilka?

Tycker du att det finns några klara skillnader mellan ROKS och SKRs sätt att organisera sig och arbeta på?

Vilka är i såfall de tydligaste skillnaderna?

Är det större eller mindre skillnader idag?

Skiljer man sig åt i ideologi anser du, gällande orsaksförklaringar till mäns våld mot kvinnor etc? På vilket sätt?

Är ni feminister? Varför är det viktigt att tala om det/ att vara det? Vad innebär feminism för er?

Vilken förklaringsmodell har ni inom SKR/ROKS till kvinnomisshandel? Använder ni er av Lundgren eller Hydén? Motivera.

Samarbetar ni med män eller organisationer för män? Motivera. Hur ser ni på projekt som t.ex.

Fredman? Samverkan eller samarbete med män?

Vilka frågor lägger ni fokus på?